Przedpłata wraz z przesyłką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo dwutygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Wychodzi 8. i 22. każdego miesiąca w objętości arkusza.

Nr. 13. Dnia 8. Lipca 1880. **VII. rocznik.**

Stowarzyszenia spółdzielcze w Królestwie Polskiém.

(Dokończenie.)

II. Warszawskie Towarzystwo wzajemnego kredytu.

Drugie stowarzyszenie w Królestwie, zbliżone swoją organizacyą do naszych towarzystw zaliczkowych, jest „Warszawskie Towarzystwo wzajemnego kredytu“. Założone w roku 1872. rozpoczęło swoją czynność 9. kwietnia tegoż samego roku, licząc na razie 176 uczetników, którzy wpłacili na udziały 98.240 rubli. Z cyfry téj widzimy, że Towarzystwo zawiązali ludzie zamożni. W czasie ośmiu lat rozrosło się Towarzystwo nadzwyczajnie — i dzisiaj pod względem swojéj ogromnéj działalności, a szczególnie co do wysokości własnego kapitału, jest największém stowarzyszeniem zaliczkowém na kontynencie, nie sprostają mu bowiem największe i najstarsze towarzystwa niemieckie, jak we Frankfurcie n. M. (1862.), w Augsburgu (1868.), w Crefeld (1860.) itd.

Według ustaw naszych, towarzystwo to należałoby do stowarzyszeń z ograniczoną poręką. W oryginalny sposób uczestnik składa swój udział. We wszystkich stowarzyszeniach oznaczoną jest wyrokość udziału, a czasem liczba tychże. W powyższém towarzystwie przystępujący członek żąda przedewszystkiem otworzenia mu kredytu, z którego ewentualnie korzystać zamyśla. — O przyznaniu tego kredytu orzeka komitet wyborczy (cenzorowie, których Rada mianuje z pośród członków), a za podstawę swego orzeczenie bierze przedewszystkiem osobistą odpowiedzialność członka, t. j. jego wartość kredytową (*Creditfähigkeit*), gdy zaś zażądany kredyt przewyższa jego osobisty kredyt, wówczas żądają od niego zabezpieczenia hipotecznego lub poręczenia drugiéj osoby odpowiedzialnéj. Wysokość przyznanego uczestnikowi kredytu jest zarazem wysokością jego udziału, z którego on 90% poręcza (zabezpiecza), a 10% gotówką wpłaca. Wobec tego więc odpowiedzialność każdego członka, mówiąc językiem ustaw naszych o stowarzyszeniach, sięga do dziesięciokrotnéj wysokości wpłaconego udziału. Gdy jednak ustawa (statut) tego towarzystwa powiada, że suma zobowiązań towarzystwa nie może przekroczyć pięciokrotnej kwoty udziałów, poręka ta przeto spada do pięciokrotnéj wysokości wpłaconego udziału. Tym sposobem poręka tego towarzystwa jest należycie unormowaną, a ci co powierzają mu swe kapitały, mogą być pewni, że wartość kredytowa towarzystwa zabezpiecza dostatecznie wierzycieli jego, jeżeli nie do dziesięciokrotnéj wysokości wpłaconych udziałów, to w każdym razie po nad pięciokrotną — chociażby się nawet cenzorowie w orzeczeniu swém o wartości kredytowej którego z członków pomylili.

Jak wszystkich towarzystw zaliczkowych tak i tego towarzystwa celem jest dostarczania swym członkom taniego kredytu. Do Warszawskiego Towarzystwa wzajemnego kredytu nie należą jednak ludzie tylko jednego stanu lub z pewnych sfer — lecz owszem członkami stowarzyszenia tego są obywatele różnych warstw społeczeństwa, i ta okoliczność wyjaśnia prędki i olbrzymi rozwój instytucyi.

Największa wysokość kredytu pojedyńczego członka ustanowioną została statutem na 30.000 rubli, a najmniejsza na 100 rubli. Najwyższy przeto wpłacony udział wynosi 3000 rubli, a poręczony 27.000 rubli.

Zdawałoby się, że przy udzielaniu kredytu przeważnie komitet wyborczy powinien mieć wzgląd na dostateczną porękę — jeżeli nie na hipoteczne zabezpieczenie. Tymczasem ze sprawozdania z r. 1879. wynika, że rzecz się ma zupełnie przeciwnie, a mianowicie:

Z wykazanej ogólnej liczby członków 2268, mają prawo korzystania z przyznanych im kredytów:

2006 członków na zasadzie osobistéj ich odpowiedzialności za sumę 7,511.600

178 członków na zasadzie zabezpieczenia hipotecznego za sumę 812.000

84 członków na zasadzie poręczenia drugiéj osoby odpowiedzialnéj za sumę 175.100

Dodać musimy, że w statucie i w sprawozdaniach figurują udziały pod nazwą: „Kapitały obrotowe (10%, wpłaconych) i kapitały poręczone (90%)“.

Zresztą organizacya towarzystwa nie wiele się różni od téjże w naszych stowarzyszeniach zaliczkowych, chociaż w statucie nie dość jasno jest określoną. Organami Towarzystwa są: Ogólne Zgromadzenie, jako władza ustawodawcza, Rada (zawiadowcza — 9 członków), zarząd (dyrekcya), składający się z 3 członków, komitet wyborczy i delegacya rewizyjna (3 członków i 3 zastępców), jako władza kontrolująca. Zarząd zastępuje Towarzystwo na zewnątrz i za takowe podpisuje. Prócz podpisów członków zarządu znajduje się zawsze jeszcze jeden podpis członka Rady.

Zupełnie jednak brak w statucie dokładnego określenia, komu przysługa prawo zwoływania ogólnego zgromadzenia. Z przypisu, że wszystkie pisma muszą być podpisane przynajmniéj przez dwóch członków zarządu, wynikałoby niejako, że zarząd zwoływać ma zgromadzenia, nie pomyślano jednak o takiéj ewentualności, że może się okazać potrzeba zwołania zgromadzenia celem usunięcia całego zarządu.

Co się tyczy zakresu działania Towarzystwa wzajemnego kredytu, to — jak wyżéj powiedziano — takowy polega na udzielaniu kredytu swoim członkom pod rozmaitemi formami. Przeważnie udziela Towarzystwo pożyczki na weksle, niemniéj jednak udziela takowe na rozmaite zastawy, jako to: towary, zboże, warranty i listy przedażowe, papiéry wartościowe itd.

Potrzebny do obrotu kapitał stanowią najpiérw wpłacone udziały członków, daléj wkładki oszczędności i depozyta członków i nieczłonków, a nakoniec reeskont własnych weksli. W reeskoncie weksli miało początkowo Towarzystwo najtańsze źródło kredytu, otrzymało bowiem od rządu przywilej na przeciąg piérwszych pięciu lat, że „Bank Polski“ eskontować musiał jego weksle o $\frac{1}{2}$% niżéj oznaczonéj stopy procentowéj. Wprawdzie przywilej ten wygasł w r. 1876., w każdym jednak razie było to wielkiém dobrodziejstwem dla instytucyi.

Tak zwane u nas „wkładki oszczędności“, a w tém Towarzystwie „kapitały na lokacye“, również w dość znakomitéj przedstawiają się cyfrze. W roku 1879 wpłynęło 1,486.201 rubli. Towarzystwo płaciło w tym roku od wkładek uczestnikom po $4\frac{1}{2}$% do 6%, obcym po 4% do $5\frac{1}{2}$%. — Na rachunki przekazowe złożono 9,975.704 rubli za oprocentowanie $2\frac{1}{2}$% od 4% dla uczestników, dla obcych zaś po 2% do $3\frac{1}{2}$%.

Analogicznie do naszego funduszu rezerwowego posiada to Towarzystwo podobnie, jak „Kasa przemysłowców warszawskich“ „fundusz zapasowy“, który wynosił z końcem roku 1879. 74.477 rubli i „fundusz zarezerwowany“ w kwocie 71.486 rubli, co razem stanowi pokaźną sumkę 145.964 rubli, a odnośnie do kapitału obrotowego przedstawia przeszło 17%.

Uczestnicy otrzymują dywidendę od swoich udziałów.

Dla należytego uwidocznienia rozwoju Towarzystwa zestawimy tabelarycznie ważniejsze cyfry. *)

	Z końcem roku								Uwaga
	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	
	rubli srebrem								
Liczba członków	941	1.581	1.882	2.185	2.146	2.125	2.268	2.198	
Suma kapitału poręczonego .	3,522.800	6,020.500	7,116.100	8,523.550	8,480.550	8,438.000	8,498.700	8,272.700	
„ „ obrotowego .	352.280	602.050	711.610	852.355	848.055	843.800	849.870	827.270	
„ „ obcego . . .	3,027.990	8,507.639	8,181.479	10,655.194	8,495.704	8,251.874	12,510.404	12,961.440	NB. wraz z kredyt. bankowym
Udzielono pożyczek w ciągu roku	4,850.492	11,488.526	12,691.605	16,592.344	12,536.601	10,346.478	10,852.895	10,780.503	NB. we wszystkich działach
Wysokość dywidendy	9%	9%	10%	9%	8%	8%	8%	9%	

Całkowity obrót ze wszystkich operacyi Towarzystwa za rok 1879. wynosił 52,609.432 rubli, a zysk z operacyi wynosił 236.762 rubli Koszta administracyi wraz z wynagrodzeniem członków Rady, Zarządu, Komitetu wyborczego i Delegacyi rewizyjnéj wynosiły w r. 1879. 51.658 rubli

*) Cyfry te, jak niemniéj bliższe dane o Warszawskiem Towarzystwie wzajemnego kredytu, otrzymaliśmy z artykułów p. Z. M., drukowanego w „Ekonomiście“ w r. 1878.

Rozporządzenie Ministra spraw wewnętrznych w sprawie zakładania kas zaliczkowych przy kasach oszczędności.

(Dokończenie).

Powtarzamy, że obecne wznowienie reskryptu z d. 20. listopada 1860. l. 33.803, zalecające zakładanie kas zaliczkowych przy kasach oszczędności, jest wymierzone wprost przeciw naszym stowarzyszeniom.

Do twierdzenia tego powoduje nas nietylko bezpośrednie następstwo tego „przypomnienia" po reskrypcie z dnia 30. stycznia b. r. l. 14.169/79 — ale sama treść zakomunikowanego reskryptem z dnia 25. maja b. r. l. 21.265 rozporządzenia ministeryalnego. Rozporządzenie to ubolewając, że projektowane jeszcze w r. 1860 kasy zaliczkowe przy kasach oszczędności nie weszły w życie — przypuszcza, że „zakładanie towarzystw zaliczkowych, polegających na wzajemnéj poręce, a późniéj powstawanie spółek zarobkowych i gospodarskich powstrzymało zarządy kas oszczędności od tego sposobu użycia swoich, z nadwyżek zysku narastających funduszów". A jednak uważa ministerstwo, że kasy takie okazały się pożyteczne, gdzie je zakładano. Więc działanie stowarzyszeń było albo niedostateczne, albo wręcz szkodliwe. O niedostateczności działania stowarzyszeń zaliczkowych, których liczba w Austryi dochodzi 1.200, trudno tu mówić, jeźli się porówna, że kas zaliczkowych, o jakich myśli p. Minister, w Austryi prawie nie ma. W Galicyi nie mamy ich wcale — w Austryi niższéj jest ich zaledwie dwie (Zwetl i Oberhollabrun), w wyższéj Austryi jedna (St. Florian), a w innych krajach albo ich wcale nie ma, albo tak mało, że o nich nawet wiadomości nie dochodzą.

Więc nie owe korzyści — o których wspomina resprypt ministeryalny, nie niedostateczność działania ze strony stowarzyszeń spowodowała ministerstwo do odświeżenia reskryptu, chwalebnego w r. 1860, ale niełaska u obecnego rządu dla naszych stowarzyszeń i chęć jeśli nie złamania — to przynajmniéj powstrzymania w rozwoju w o l n y c h o r g a n i z a c y i!

Przeciężyć podatkami, zamknąć tani i dogodny kredyt w kasach oszczędności, stworzyć konkurencyą „o łatwym, a tanim kredycie" — oto środki, wiodące do celu jasnego!

Niestety dla osiągnięcia powyższych celów, a na szczęście dla nas ostatni środek, bezpośrednio przeciw nam skierowany, nie będzie skuteczny.

Kasy oszczędności nie podejmą się zapewne téj żmudnéj i drobiazgowéj pracy, widząc że z p o ż y t k i e m d l a k r a j u obowiązek ten spełniają inne instytucye: wolne stowarzyszenia. Nawet niechętna nam wiédeńska „Spaarkassenzeitung" wcale nie wita z uniesieniem tego pomysłu ministeryalnego.

Kto jednak przypatrzy się, jak ciężką byłaby organizacya tych kas po myśli powołanego reskryptu, jak uciążliwą ciągła kontrola namiestnictwa, i ile utrudniającém działanie i koniecznie stąd wynikający biurokratyzm, ten nie zadziwi się, że ani kasy oszczędności ubiegać się zechcą o dział zaliczkowy, ani klienci projektowanych kas zaliczkowych spodziéwać się mogą kredytu „łatwego", jaki im reskrypt ministeryalny obiecuje.

Postanowienie art. IV. sprowadziłoby chyba kasom klientów, najniepewniejszéj wartości, bo komu w dzisiejszych stosunkach wystarczać ma kredyt 10 zł. do 100 zł. (w y j ą t k o w o za o s o b n é m zezwoleniem Namiestnictwa 200 zł.), ten zazwyczaj i tego nie wart kredytu, temu otwiéra się kredyt jedynie z litości w miejsce zapomogi. Kto zaś zechce z tego kredytu korzystać, o b o k kredytu w i n n y c h zakładach, ten zazwyczaj nieszczególnym jest klientem, bo dla oszczędzenia 1—2% t. j. rocznie 1 do 2 zł., nie zechce się narażać na bardzo w kredycie szkodliwy zarzut, że „już wszędzie wisi" i woli prosić w zakładzie, do którego należy, o rozszérzenie tego kredytu o 100 zł. Jeśli zaś tego nie uczyni lub nie uzyska, i będąc winien w innych zakładach i u prywatnych znaczniejsze kwoty, pójdzie do kasy oszczędności po nędznych 100 zł. — to już zapewne będzie to tonący i ratujący się jak i gdzie może.

Wzgląd na najdrobniejszych przemysłowców (o rolnikach przynajmniéj u nas mowy być nie może, bo kasy oszczędności są w miastach, gdzie znajomość stosunków kredytowych rolników jest nader trudną) — wzgląd więc na najdrobniejszych przemysłowców nie może zaważyć na szali, bo ci mają dostateczny kredyt w różnorodnych fundacyach miejskich i istniejących stowarzyszeniach. Dziś nie ma u nas w kraju rzemieślnika, któryby mając j e d y n i e 100 zł. długu, potrzebował się zapożyczać u lichwiarza.

Jakich zresztą rozmiarów mogą być te kasy? Według art. I. może być na założenie kasy zaliczkowéj, po uzupełnieniu funduszu rezerwowego, użytą tylko pewna część tego czystego zysku, który w myśl § 12. regulatywu dla kas oszczędności, poświęcony być może na cele dobroczynne i cele powszechnéj użyteczności. Z tego funduszu mogłaby jedynie Gal. kasa oszczędności w y d a t n i e j s z ą wydzielać dotacyą, wiemy jednak na pewno, że ta kasa tego nie uczyni, bo ani dla siebie ani dla miasta uczynić tego nie potrzebuje. Nie mamy jeszcze przed sobą zamknięć rachunkowych za r. 1879. wszystkich kas oszczędności, przytaczamy jednak dla przykładu kilka.

Bochnia,	czysty zysk . . .	5398 zł.
Drohobycz	„ „	41 zł.
Sambor	„ „	3159 zł.

Stryj „ „ właściwie żaden
Tarnów „ „ . . . 9293 zł.

Oczywiście, że żadna kasa oszczędności całego czystego zysku nie oddawałaby kasie zaliczkowéj, dotacya mogłaby więc wzrastać co roku jedynie po kilkaset do tysiąca złotych — sama zaś nie powiększałaby się zyskami w tym dziale osiąganymi, gdyż zyski te mają iść na powiększenie funduszu rezerwowego.

Korzyść z tego interesu miałby jednak zapewne przedewszystkiem wysoki skarb, który postąpiłby tu tak samo, jak ze związkami kredytowemi (*Creditvereine*) przy niemieckich kasach oszczędności, gdzie te związki uważa za osobne instytucye i opodatkowuje je według ich dochodu brutto — a w wymiarze podatku dochodowego kasy oszczędności uważa przeniesiony zysk z odrębnie prowadzonego związku jako nadzwyczajny, podatkowi (ponownie) podlegający dochód.

Mamy więc niepłonną nadzieję, że żadna kasa oszczędności w naszym kraju nie pójdzie za zachętą ministerstwa — a nam pozostaje pociecha, pomimo że czujemy ze wszystkich stron zbliżające się ataki, iż niechętni nam małych, a w obec nas już bezskutecznych imają się środków!...

Przedłożenie rządowe w sprawie zbiorowych kas pożyczkowych dla gmin.

Dnia 7. bm. złożyło c. k. Namiestnictwo pismem z dnia 6. bm. l. 6775/pr. do laski marszałkowskiej, jako przedłożenie rządowe, projekt ustawy o zbiorowych kasach zaliczkowych dla gmin.

Celem téj projektowanéj, z 31 paragrafów składającej się ustwawy jest, jakby się zdawało, przedewszystkiem ochrona od zupełnego zaprzepaszczenia funduszów kas pożyczkowych gminnych, które według wykazów krajowego biura statystycznego przenoszą milion zł., a co najmniéj w połowie już są zaprzepaszczone.

Według doświadczeń przedewszystkiem dla tego fundusze te przepadają, że dla braku ludzi i środków nie ma żadnéj prawie administracyi i kontroli w tych luźnych gminnych kasach zaliczkowych.

Przed dwoma laty chciał Wydział krajowy tworzyć powiatowe kasy zaliczkowe i łączyć z niemi kasy gminne, usiłowania te nie powiodły się jednak, bo celem ich nie było to jedynie, co za cel podawano — a celów ubocznych, a dla Wydziału krajowego ważniejszych, nie pochwalił Sejm krajowy.

Obecnie „sprzyjający krajowi“ rząd, krajowe c. k. Namiestnictwo w innéj formie z podobną przychodzi rzeczą.

Wychodząc ze słusznego założenia, że źle w pojedyńczych gminach administrowane kasy zaliczkowe, lepiéj mogą być zarządzane w połączeniu grupami po kilka lub kilkanaście, gdyż i łatwiéj będzie o ludzi do zarządu (wydziału) i więcéj funduszów na opłacenie fachowego kierownika (rachmistrza). I dla tego słuszna, że kilka lub kilkanaście sąsiednich zaliczkowych kas gminnych połączy się, gdy fundusze ich razem wynoszą co najmniéj 5000 zł. (§. 5), w jednę kasę zbiorową. Połączenie takie nastąpić może z urzędu (§. 3), jeźli zaliczkowa kasa gminna źle jest administrowaną. Zapasy gminnych kas przeniesione do kasy zbiorowéj uważane będą jako udziały gmin. Do tych kas wpływać będą wszystkie na podstawie §. 102. i 108, ust. gmn., względnie ustawy kraj. z dnia 17. czerwca 1874. ust. kraj. Nr. 49. kary pieniężne, jako dotacye, inne kary, jako lokacye oprocentowane, następnie zaliczki powiatowe i krajowe i pożyczki prywatne (§. 7). Nadto wyjątkowo może być zbiorowym kasom dozwolone wydawanie książeczek oszczędności od najmniéj 1 zł., do najwyżéj 50 zł. Pożyczki mają być udzielone w kredycie osobistym do 150 zł. na lat 3. — w kredycie hipotecznym wyjątko do 500 zł. na lat 10. — Pożyczki hipoteczne służyć mają przedewszystkiem „na spłatę długów hipotecznych, zaciągniętych przed wejściem w życie niniejszéj ustawy w innnych zakładach kredytowych pod uciążliwymi warunkami“ (§. 1. ust. 1.) — a Wydział krajowy (!) ma sam zająć się spłatą pomienionego zakładu kredytowego po poprzedniém zawarciu układu (!!) z dotyczącym zakładem kredytowym (§. 18.) Z czystego zysku (§. 26.) kasy wydzielać się będzie 20% do wspólnego funduszu rezerwowego, a resztę, jako dywidendę, dopisywać do udziałów pojedyńczych gmin; tylko wyjątkowo za zezwoleniem Wydziału krajowego wolno będzie tę dywidendę wypłacać. Zarząd kasy ustanawia się jak następuje: 1) Walne zgromadzenie składa się z 5 wydziałowych, 3—9 cenzorów (mężów zaufania) z każdéj gminy i z naczelników gmin, należących do związku kasy. Walnego zgromadzenia cel jest przysłuchać się „odczytaniu sprawozdania za ubiegły rok administracyjny i wziąć do wiadomości stan kasy i sposób użycia czystego zysku“; 2) z 3—9 mężów zaufania z każdéj gminy, z których $^1/_3$ część mianuje Wydział powiatowy, a $^2/_3$ wybiérają Rady gminne; 3) z 5 wydziałowych, z których jednego mianuje starosta, drugiego Wydział powiatowy, a trzech wybiérają mężowie zaufania; z grona wydziałowych mianuje Wydział krajowy (!) dyrektora kasy. — Do powyższych szczegółów dodać, że na każdym kroku decydować będzie Namiestnictwo — jakkolwiek „w porozumieniu“ z Wydziałem krajowym, a będziemy mieli dość dokładny obraz projektowanéj organizacyi i jéj celów.

Przyznaliśmy na wstępie, iż chwalebnym jest zamiar Namiestnictwa ochronienia funduszów gminnych kas zaliczkowych od zaprzepaszczenia i przyznaliśmy, że łączenie pojedyńczych kas w zbiorowe kasy jest dobrą do tego drogą, jeżeli gminy na to przystaną, o czém jednak powątpiewamy.

Z tego wszakże nie wynika — i to na piérwszym kładziemy planie — żeby przez połączenie to wprowadzić nadzór (i to wcale szczegółowy) władz rządowych, gdzie go dotąd nie było. Na to nie przystałyby nigdy narody, mające swoje rządy, a cóż mówić o nas. Wszak jeszcze tak nie rozmiłowaliśmy się w rządzie austryackim, żeby na wszystkich polach oddać mu się na wieki pod opiekę. Zresztą gdzie praktyczna korzyść téj opieki i téj kontroli ze strony rządu, który nawet w biurach rachunkowych posiada urzędników na wyższych posadach, nie mających o rachunkowości wyobrażenia. Gdzie dobroczynne skutki komisarzów rządowych i opieki i kontroli rządowéj w instytucyach bankowych i im podobnych? Przedewszystkiem zatém podziękować wypada c. k. Namiestnictwu, że sobie i starostwom przysporzyć myśli roboty. I tak przy dyskusyach budżetowych żali się c. k. rząd na brak sił roboczych i na przeciążanie pracą urzędników państwowych.

Ważniejsze braki zaznaczyliśmy w opisie organizacyi, zresztą są one tak w oczy bijące, że każdy kto świeższém, niż biurowe, oddycha powietrzem, łatwo sam je uczuje.

Nie możemy jednak pominąć §. 1. ust. 1. i §. 18. Projektowane instytucye zbiorowe mają ludność wiejską ratować już nie od lichwy prywatnéj, ale od lichwy bankowéj. Przypuszczamy, że nie ma tu projekt rządowy na myśli towarzystw zaliczkowych, jakiekolwiek miałby rząd o nich zdanie, bo one kredytu hipotecznego na lat 10 nie udzielają. Mówiąc bez ogródek, na myśli tu być musi tylko c. k. u. gal. zakład kredytowy włościański. Zapytujemy więc, na jakiéj podstawie rząd dał temu zakładowi koncesyą, po co nadzoruje komisarz rządowy jego działalność, skoro rząd drogą ustawy chronić musi ludność wiejską przed „uciążliwymi warunkami kredytu tego zakładu?“ Wydaje się nam to co najmniéj zabawném lub świadczącém o słabości rządu.

Czy jednak środkami projektowanymi da się cel zamierzony osiągnąć? Rachunek pokaże. Bierzemy za przykład nie najmniejszą kasę o 5000 zł. kapitału obrotowego, ale większą o podwójnym kapitale obrotowym 10.000 zł. Jakież z tymże zakadem połączone są najmniejsze wydatki? Oto: lokal 50 zł., usługa, korespondencye i t. d. 50 zł., rachmistrz 300 zł. (ile nauczyciel wiejski), podatki (nawet według nowego projektu ustawy) 100 zł., straty rocznie 100 zł., koszta nadzoru (§. 26. i 28.) 50 zł. — razem 650 zł., czyli $6\frac{1}{2}\%$, gdyby więc gminy zadowalały się $3\frac{1}{2}\%$ od swoich wkładów, wtedy kasa jeszcze nie mogłaby udzielać pożyczek hipotecznych pod mniéj „uciążliwymi warunkami“, niż bank włościański t. j. poniżéj 10%; najmniejsze zaś zwiększenie któréjkolwiek z powyższych pozycyi podniosłyby procent po nad 10 od sta, a kredyt projektowany stałby się uciążliwszy od bankowego. Lecz może zarząd byłby umiejętniejszy i sumienniejszy? Wątpimy, bo za 300 zł. wiele rozumu i charakteru — trudno żądać! Łudzić zaś sie nie można, że od „rachmistrza“ byłby ktoś w wydziale kasy mądrzejszym, lub że znalazłoby się wiele w kraju wydziałów, któreby nie dały się tym rachmistrzom wziąć zupełnie za nos....

Nie przypuszczamy, aby Wysokie c. k. Namiestnictwo tych wszystkich względów nie było rozważyło i dla tego wierząc w mądrość wysokiego, a nam łaskawego rządu szukamy jeszcze innych motywów. Zastanawiając się zaś nad zachowaniem się rządu w Radzie Państwa w obec ustawy podatkowéj dla stowarzyszeń, mając, na pamięci ostatnie dwa reskrypty do kas oszczędności — zdaje nam, się że łatwo dopatrzyć się możemy, dokąd rząd zmierza. Życzymy wprawdzie, aby fundusze gminne nie zmarniały, pragniemy, aby ratowano gminne kasy zaliczkowe od strat czy tą, czy inną drogą, ale gdy przy téj sposobności widziwy, że idzie tu o wywołanie nowych konkurentów, aby nas w rozwoju powstrzymać — wtedy śmiało odwołujemy się do nieubłaganych praw ekonomicznych i twierdzimy, za słabe są środki, któreby wolny, naturalny rozwój mogły powstrzymać, ciesząc się zarazem, że i na tém polu reakcyi trudno jakoś idzie! A w każdym razie zawołać nam wolno: już minął wiek łatwych wynalazków!

Regulamin dla towarzystw zaliczkowych.

(Dokończenie)

E.

Rachunkowość.

§. 61. Dyrekcya prowadzić będzie następujące księgi:

1. spis członków;
2. księgę kasy;
3. „ likwidacyjną;
4. „ główną;
5. „ udziałów członków;
6. „ wkładek na rachunek bieżący i oszczędności;
7. „ pożyczek;
8. „ kosztów ruchomości, nieruchomości, administracyi i sądowych;
9. „ własnych i reeskontowanych weksli.

§. 62. Oprócz powyższych ksiąg używane będą podręczniki:

a) wykazy umorzenia;
b) arkusze kredytowe, o ile według potrzeby Dyrekcya je zaprowadzi (wzór L.);
c) protokół wchodzących i wychodzących pism;
d) indeksa do wszystkich ksiąg;
e) filura doręczeń;
f) inwentarz ruchomości;
g) szkontrum weksli własnych i reeskontowanych.

§. 63. Spis członków, według §. 22. regulaminu tego, utrzymuje dotyczący urzędnik stosownie do przepisu §. 14. ustawy z dnia 9. kwietnia 1873. i §. 15.

statutu pod kontrolą jednego z dyrektorów. [1]) Księga ta według załącznika B. będzie miała następujące kolumny:

a) Nr. bieżący;
b) imię i nazwisko;
c) stan lub zatrudnienie;
d) miejsce zamieszkania;
e) data przystąpienia;
f) wysokość subskrybowanego udziału;
g) data wypowiedzenia;
h) data wystąpienia.

§. 64 Osoba zgłaszająca się o przyjęcie podpisze deklaracyą przystąpienia według załącznika C.

Na deklaracyi téj Dyrekcya zapisze swoją uchwałę. W razie przyjęcia, po uiszczeniu wpisowego, zaopatrzy się deklaracyą bieżącą liczbą spisu członków — i złoży do fascykułu tą samą zaopatrzonego liczbą. Fascykuł ten obejmywać będzie wszelkie akta odnoszące się do tego członka.

§. 65. Księgę kasy prowadzi kasyer, księgę likwidacyjną likwidator [2]) według wzoru D. Osoby wpłacające, lub żądające wypłaty z kasy, udają się przedewszystkiem do likwidatora, który pobór lub wydatek likwiduje na przedłożonym sobie akcie, sygnuje takowy, a równocześnie wypełnia asygnatę według wzoru E. lub F. i oddaje kasyerowi.

Kasyer porównywa asygnatę z dotyczącym aktem, a uskuteczniwszy pobór lub wydatek, wpisuje kwotę do księgi kasowéj, sygnuje akt (książeczkę lub wykaz) i doręczy stronie, zaś sygnowaną przez siebie asygnatę oddaje do wpisania w księgę likwidacyjną.

§. 66. Do księgi głównéj według wzoru G. wpisywane będą sumarycznie codzienne wynikłości przychodu i rozchodu do odpowiednich rachunków. Księgę główną prowadzi osobiście buchhalter. [3])

§. 67. Księgę udziałów prowadzi adjunkt buchhalteryi [4]) na zwykłéj księdze kupieckiéj. W téjże księdze otwartą będzie dla każdego członka jedna stronnica, opatrzona tą samą liczbą, jaką członek otrzymał w spisie członków.

§. 68. Księga wkładek na rachunek bieżący według wzoru H. Każdy wierzyciel, czy to osoba, wkładająca drobne swoje oszczędności, czy instytucya, która Towarzystwu udziela kredytu, otrzyma folium, na którém uwidocznionym będzie każdoczesny stan rachunku.

§. 69. Księga pożyczek według wzoru J. Zapisywać się w niéj będą w chronologicznym porządku wszelkie udzielane pożyczki, plan umorzenia i uiszczanie w miarę spłaty.

§. 70. Przy zaliczeniu pożyczki otrzyma strona wykaz umorzenia według wzoru K. Wykaz ten zawiéra te same zapisy, co i księga pożyczek.

Zamknięcie rachunków.

§. 71. Zamknięcie rachunków sporządzać będzie buchhalter [1]) pod nadzorem Dyrekcyi, i obowiązany jest takowe w myśl §. 72. statutu najpóźniéj w 6 tygodni po upływie roku skończyć.

§. 72. Przy zamknięciu ksiąg w celu zestawienia bilansu, powinny sumy saldów rachunków ksiąg pomocniczych równać się sumom sald księgi głównéj i likwidacyjnéj, a mianowicie:

1. suma saldów poszczególnych rachunków udziałów według księgi udziałów, równać się powinna saldu rachunku udziałów według księgi głównéj i likwidacyjnéj;

2. suma saldów poszczególnych rachunków księgi wkładek na rachunek bieżący, równać się powinna saldu rachunków dla kapitałów obcych, według księgi głównéj i likwidacyjnéj;

3. suma saldów księgi pożyczek, równać się powinna sumie saldów rachunku pożyczek udzielonych, według księgi głównéj i likwidacyjnéj.

§. 73. Rachunek strat i zysków obejmuje:
1. pobrane i wypłacone procenta;
2. należne i zaległe procenta;
3. naprzód pobrane i naprzód wypłacone procenta;
4. pobrane i wypłacone koszta administracyi;
5. możliwe odpisy pożyczek, których ściągnąć żadną miarą nie można;
6. jako stratę pewien procent zużycia mobiliów i kosztów założenia;
7. dochody lub straty z nieruchomości;
8. inne dochody lub straty;
9. saldo oznaczające zysk lub stratę.

§. 74. Rachunek bilansu, przyjąwszy od rachunku księgi głównéj pozycye, wskazane §. 74 statutu, przejmie od rachunku strat i zysków:

a) jako stan czynny:
1. zaległe procenta u dłużników;
2. naprzód wypłacone procenta wierzycielom;
3. naprzód zapłacone koszta administracyi.

b) jako stan bierny:
1. należne procenta wierzycielom;
2. naprzód pobrane procenta od dłużników;
3. dłużne koszta administracyjne.

Saldo rachunku bilansu, równać się musi saldu rachunku strat i zysków, i wykazać zysk lub stratę.

§. 75. Jako allegata do zamknięcia rachunków, sporządzić powinna Dyrekcya dla Rady zawiadowczéj następujące inwentarze:
1. stan wpłaconych udziałów jako wyciąg z księgi udziałów;
2. stan wkładek na rachunek bieżący jako wyciąg z księgi wkładek na rachunek bieżący;
3. stan pożyczek udzielonych, jako wyciąg z księgi pożyczek z wyszczególnieniem wątpliwych;
4. rachunek procentów przenośnych;
5. wykaz kosztów administracyi;
6. inne wykazy poszczególnych pozycyi bilansowych.

Rozdział tantiemy.

§. 76. Celem rozdziału tantiemy, która przypada funkcyonaryuszom Towarzystwa w myśl §. 77. [1]) statutu,

---

[1]) Albo téż jeden z dyrektorów osobiście.
[2]) Kontrolor.
[3]) Kontrolor.
[4]) Kontrolor lub urzędnik.
[1]) Kontrolor.

[1]) Powołany §. 77. statutu lwowskiego brzmi:
Z czystego zysku wydzielać się będzie 10% do funduszu rezerwowego, póki tenże nie osiągnie wysokości §. 62. al. 2 wskazanéj. Gdy tę wysokość osiągnie, przestanie się na rzecz jego wydzielać tę część czystego zysku, chyba gdyby się zmniejszył w skutek strat poniesionych. Następnie opłaca się z czystego zysku przypadające za rok ubiegły podatki rządowe. Z pozostałéj reszty wyznacza się na uposażenie funduszu na dywidendę taki procent od uprawnionych do dywidendy udziałów, jaki w roku ubiegłym płaciło Stowarzyszenie od wkładek oszczędności. Jeżeli w ciągu roku ubiegłego stopa procentowa od wkładek oszczęd-

przeprowadza się złożony rachunek spółki, wprowadzając jako czynniki tego rachunku:

a) płacę normalną;

b) czas, który w ostatnim roku administracyjnym rzeczywiście funkcyonaryusze Towarzystwa urzędowali;

c) liczbami między 3 a 0 wyrażony stopień użyteczności każdego z funkcyonaryuszów Towarzystwa.

Jako czynnik płacy normalnéj wstawia się temu dyrektorowi, który obowiązki swe bezpłatnie spełnia, płacę o 50% wyższą, niż innych członków Dyrekcyi.

Zastępcom dyrektorów wstawia się do rachunku tego taką liczbę za płacę normalną, jaka wypada Dyrektorowi zastępywanemu. Liczby kwalifikacyjne między 3 a 0 ustanawia Rada zawiadowcza na wniosek komisyi kontrolującéj.

§. 77. Woźni nie pobiérają tantiemy, lecz natomiast remuneracyą z tego funduszu. Wysokość remuneracyi oznacza Rada zawiadowcza na wniosek komisyi kontrolującéj.

F.

Biuro Towarzystwa.

§. 78. Biuro Towarzystwa otwartém będzie codzień oprócz niedzieli i dni świątecznych od godziny 9. do 2. przed południem dla załatwienia czynności Towarzystwa na zewnątrz; dla przeprowadzenia czynności wewnętrznych i przygotowawczych, urzędnicy urzędować powinni w niedzielę i święta od godziny 10. do 12. przed południem. W razie potrzeby wolno Dyrekcyi ustanowić dla urzędników oprócz tego godziny urzędowe w dnie powszednie w czasie popołudniowym i wieczornym.

G.

Postanowienia końcowe.

§. 79. Regulamin niniejszy wchodzi w życie z dniem jego uchwalenia, z wyjątkiem §§. 46.—54., które otrzymają moc obowiązującą dopiéro po zatwierdzeniu ich przez Ogólne Zgromadzenie.

§. 80. Niniejszy regulamin podpisują wszyscy członkowie Rady zawiadowczéj, Dyrekcyi, Syndyk, tegoż zastępca i urzędnicy Zakładu, tak obecnie fungujący, jak i późniéj wstępujący, jako dowód, że postanowienia niniejszego regulaminu przyjmują.

Wszystkie w przyszłości nastąpić mogące zmiany w tym regulaminie mają być bezzwłocznie po ich uchwaleniu zapisane w egzemplarzu oryginalnym jako dodatek, z wyraźném powołaniem §. zmienionego i dnia powziętéj uchwały. Wpis ten ma być przez Prezesa Rady zawiadowczéj i Dyrekcyą podpisany.

(W następnym numerze podamy formularze druków, używanych w książkowości towarzystw zaliczkowych, w myśl niniejszego regulaminu.)

---

ności uległa zmianie, natenczas do wymiaru dywidendy dla udziałów przyjętą będzie stopa najwyższa. Z resztującéj zaś kwoty wyznacza się dla Dyrekcyi i urzędników $^1/_3$ część jako tantiemę, a $^2/_3$ części na dalsze dotowanie funduszu na dywidendę i inne cele uchwałą Ogólnego Zgromadzenia w myśl §. 48. *g)* statutu wskazane. Rozdział tantiemy między dyrektorów i urzędników określi osobny regulamin Rady zawiadowczéj.

Ruch stowarzyszeń.

Ignacy Sochacki, prezes Rady zawiadowczéj kasy zaliczkowéj „Nadzieja“ w Bołszowcach, umarł dnia 23. czerwca b. r.

Szymon Procajłowicz, kontrolor kasy zaliczkowéj „Nadzieja“ w Kulikowie, umarł w młodym wieku z końcem czerwca b. r.

Towarzystwo zaliczkowe w Bełzie zostało zarejestrowaném w krajowym sądzie lwowskim na podstawie uchwały z dnia 26. czerwca 1880. l. 20.619.

Towarzystwo zaliczkowe w Kałuszu zniżyło stopę procentową od pożyczek z 12% na 10% od dnia 1, lipca 1880. r.

Bilanse stowarzyszeń zarobkowych za rok 1879.

Drohobycz. Sparr- und Credit-Verein, stow. zarej. z ogr. poręką. Rachunek strat i zysków. Straty. Procenta wypłacone 3594·25; proc. naprzód pobrane 243·28; koszta administr. 1397·15; rezerwa podatk. 100·—; zużycie mobilów 77·60; czysty zysk 2548·09. Razem 7473·85. Zyski. Saldo zysków z r. 1878. 14·80; procenta pobrane 7304·18; proc. naprzód wypłacone 548·78; procenta zwłoki 703·72. Razem 7473·85. Bilans. Stan czynny. Gotówka 3544·55; weksle eskontowane 68.329·23; zastawy 133·34; koszta założenia (po odpisaniu 15%) 136·50; inwentarz po odpisaniu 15%) 270·—; dłużnicy 149·31; procenta naprzód wypłacone 243·28; proc. należne 703·72. Razem 73.509·93. Stan bierny. Udziały 16.821·20; wkładki na rachunek bieżący 24.926·61; reeskont weksli 27.700·—; fundusz gwarancyjny 100·—; rezerwa podatk. 100·—; fundusz rezerw. 765·25; procenta naprzód pobrane 548·78; czysty zysk 2548·09. Razem 73.509·93. Ogólny ruch kasowy 720.380·58. Liczba członków 317.

Przemyśl. Kasa zaliczkowa rzemieślników i rolników, stow. zarej. z nieogr. poręką. Rachunek strat i zysków. Straty. Dopisane procenta i zasiłek 245·24; dopisane procenta 545·24; dopisano i wypłacone procenta 1.087·04; procenta wypłacone i stemple 485·20; zysk z roku 1879. 1746·09½; koszta administracyjne 1000·99; podatek 1005·88½. Razem 6115·69. Zyski. Prowizya pobrana 5452·36; rezerwa podatk. z r. 1877. i 1878. 663.33. Razem 6115·69. Bilans. Stan czynny. Zaliczki udzielone 61.206·—; gotówka 2000·23½. Razem 63.264·24½. Stan bierny. Fundusz rezerwowy 2760·45; udziały 22684·43; fundusz inwalidów i wdów 6567·70; fundusz oszczędności 21684·02; obce kapitały 7800·—; depozyta 1767·64½; Razem 63.264·24½. Ogólny ruch kasowy 228.965·67. Liczba członków 402.

Stanisławów. Spar- und Credit-Verein, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną (5-krotną) poręką. Rachunek strat i zysków. Straty. Odsetki od wkładek oszczędności zapłacone i skapitalizowane 10895·86; odsetki od funduszu ubezpieczenia 234·10; odsetki od funduszu rezerwowego 24·26; koszta administracyi 4026·53; odpisanie od inwentarza i kosztów założenia 223·—; dodatek do funduszu rezerwowego 928·26; saldo zysku 7494·35. Razem 23.826·36. Zyski. Saldo zysku z r. 1878. 112·28; saldo procentu z r. 1878, 2055·58; pobrane procenta od skryptów i weksli po odtrąceniu procentów przenośnych 21252·09; prowizye 304·89; sprzedaż druków 101·52. Razem 23.826·36. Bilans. Stan bierny. Udziały członków 59766·70; wkładki oszczędności na 656 książeczek 210649·02; rachunek dywidend za r. 1877. 1878. 273·80; depozyta 1055·41; fundusz zabezpieczenia 5780·48; procenta za r. 1880. 2842·69; podatki 128·60; rachunek remuneracyi 860·—; rachunek funduszu rezerwowego 928·26; czysty zysk 7494·35. Razem 289.779·31. Stan czynny. Gotówka 10920·54; pożyczki na skrypta i weksle 278139·86; inwentarz 601·48; reszta pozycyi 117·43. Razem 289.779·31. Ogólny obrót kasowy 1,460.663·58. Liczba członków 1037.

Limanowa. Towarzystwo zaliczkowe zaprotokołowane z poręczeniem nieograniczonem. Rachunek strat i zysków. Procenta wypłacone 1803·20; procenta naprzód pobrane 777·23; koszta administracyjne, pensye, wynagrodzenia, stemple, portorya, druki, prenumeraty, ogłoszenia, światło, usługa itp. 958·63; 10% z kosztów założenia 21·19; 20% zużycia inwentarza 12·83; 5% zużycia kasy ogniotrwałéj 16·64; czysty zysk 602·53, Razem 4192·25. Zyski. Procenta pobrane 4005·09; procenta naprzód zapłacone 187·16 Razem 4192·25. Bilans. Stan czynny. Gotówka w kasie 569·94; pożyczki u członków na skrypta i weksle 45696·50; pożyczki na zastawy 1285·08; procenta naprzód zapłacone 187·16; inwentarz i koszta założenia 558·05; zaliczki procesowe 1·68. Razem 48.298·41. Stan bierny. Udziały członków 13420·11; fundusz rezerwowy 442·19; pożyczki z instytucyi 16626·—; wkładki na rachunek bieżący 16430·25; procenta naprzód pobrane 777·83; czysty zysk 602·53. Razem 48.298·41. Ogólny ruch kasowy 222.625·36. Liczba członków 380.

Tyśmienica. Kasa zaliczkowa „Wiara“, stowarz. Rachunek strat i zysków. Straty. Procenta od wkładek oszczędności gotówką wypłacone 49·56; procenta od wkładek dopisane 734·13; procenta wierzycielom gotówką wypłacone 1444·06; procenta narosłe do kapitału dopisane 225·98; procenta na rok 1880. naprzód pobrane 365·65; 15% kosztów inwentarza 28·95; 8% do kapitału funduszu rezerwowego 204·—; podatki i należytości prawne gotówką zapłacone i na rok 1880. rezerwowano 914·07; koszta zarządu 1544·46; czysty zysk 2123·24. Razem 7634·10. Zyski. Procenta przeniesione z roku 1878. 1041·17; nadwyżwyżki zysków z roku 1878. 169·93; procenta gotówką pobrane w roku 1879. 4430·01; procenta należące zaległe 3977·58; procenta naprzód zapłacone wierzycielom 134·—. Razem 9.752·69; od tego procenta należące się za rok 1878. 2.118·59; zostaje 7.634·10. Bilans. Stan czynny. Zapas gotówki 620·73; pożyczki udzielone członk. 46543·77; inwentarz 168·67; odsetki naprzód zapłacone i zaległe 4111·58; zaliczki na koszta procesowe 1174·93; zaliczki udzielone do zwrotu 33·36. Razem 52.653·04. Stan bierny. Udziały wypłacone 17337·61; fundusz rezerwowy gotówką 2754·27; wkładki oszczędności i na rachunek otwarty 10891·15; wierzyciele stowarzyszenia 18.031·12; odsetki naprzód pobrane na rok 1880. 365·65; rezerwa na podatki 800·—; koszta zarządu 350·—; pozostałość czystego zysku 2123·23. Razem 52.653·04. Ogólny ruch kasowy 91.759·44. Liczba członków 555.

Sambor. Towarzystwo zaliczkowe, spółki zarejestr. z nieog. odp. Rachunek strat i zysków. Straty: Towarów 252·45; sprzęty 17·78; druków 34·20; procentów biernych 7.185·07; kosztów administracyi 1.614·24; zwaga czynna czyli nadwyżka za r. 1879 3.385·54; razem 12.489·28. Zyski: Nieruchomości 427·15; udziału w cegielni 74·09; procentów czynnych 11.954·85; prowizyi 6·36; nadwyżki za r. 1878 26·83; razem 12.489·28. Bilans. Stan czynny: Pożyczek na hipoteki 2.656·99; pożyczek na zastawy 1.876·50; niehipotekowane 21.940·37; pożyczek na weksle 80.397; bieżące 22.818·59; nieruchomości 5.584·77; udziału w cegielni 1.469·24; sprzętów 159·96; druków 121·77; procentów czynnych 2.337·10; rachunek kasy 3.688·03; razem 143.050·32. Stan bierny: Rachunek udziałów 38.885·25; wkładek 65.776·41; funduszu rezerwowego 3.060·21; innych wierzycieli 30.378.03; procentów czynnych 689·76; biernych 28·74; kosztow administracyi 846·38; zwaga czynna czyli nadwyżka za r. 1879 3.385·54; razem 143·050·32.

Stryj. Towarzystwo zaliczkowe, stow. zarejestrowane z nieogr. poręką. Rachunek strat i zysków. Straty. Koszta administracyi 955·30; procenta zapłacone 909·68; procenta naprzód pobrane 196·55; zaliczki procesowe 34·57; zysk za r. 1879. 436·87. Razem 2532·97. Zyski. Przeniesione koszta założenia 40·—; wartość inwentarza 90·—; wartość zapasu druków 57·—; zwrot kosztów administrac. 38·90; zwrot kosztów procesowych 38·33; pobrane procenta 2054·73; zaległe procenta 32·54; naprzód zapłacone procenta 181·47. Razem 2532·97. Bilans. Stan czynny: Dłużnicy Towarzystwa 15.552·72; zapas druków 57·—; wartość inwentarza po odpisaniu za zużycie 90·—; przeniesienie kosztów założenia 40·—; procenta naprzód zapłacone i u dłużników zaległe 214·01; gotówka w kasie 98·33. Razem 16.052·06. Stan bierny: Udziały członków 3086·25; wkładki oszczędności 2445·29; fundusz rezerwowy 187·10; zaciągnięte pożyczki na skrypta i weksle 9700·—; procenta naprzód pobrane 196·55; zysk za r. 1879. 436.87. Razem 16.052·06. Ogólny obrót kasowy 68.870·11. Liczba członków 161.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: Dr. Alfred Zgórski. Z I. Związkowéj Drukarni we Lwowie, Hotel Żorża.